RECOMANEM

Materials i recursos d'interès recomanats per l'ICIP

Acte
Trobada per la Veritat #ReconocemosSuBúsqueda

Reconèixer la tasca dels i les familiars de víctimes de desaparició forçada és un element central per a processos de justícia transicional i per a la construcció de pau. Una experiència destacable és la que ha portat a terme la Comissió per a l'Esclariment de la Veritat, la Convivència i la No Repetició de Colòmbia, que busca explicar i esclarir els fets ocorreguts durant el conflicte armat intern que va viure el país durant més de cinquanta anys.

La Comissió de la Veritat va realitzar, del 26 al 28 d'agost de 2019, a Pasto, Nariño, una " Trobada per la Veritat #ReconocemosSuBúsqueda: Reconeixement a la persistència de les dones i familiars que busquen persones desaparegudes" a Colòmbia. Aquest acte va permetre posar en valor i reconèixer públicament la feina de les persones buscadores, i alhora establir un diàleg entre institucions i familiars, tot acompanyat d'actes d'honra de la memòria de les víctimes i representacions artístiques que han servit als familiars per canalitzar el dolor, emprendre iniciatives resilients i reprendre forces per continuar amb la recerca.

Un acte de reconeixement sentit, dolorós i a la vegada poderós, que va transmetre el coratge i la persistència d'aquelles persones que durant anys han viscut amb l'angoixa de desconèixer què va passar amb els seus éssers estimats i viure un procés que, per moments, sembla no tenir fi.

"El dolor mai no marxarà, però hem treballat per estar millor, ens donem suport i ens donem forces quan ho necessitem. Ara seguim lluitant, algunes per justícia i altres perquè segueixen buscant els seus familiars", explica Idali Garcerá, mare d'un dels joves de Soacha assassinats víctima dels anomenats 'Falsos positivos'.

Llibre
***Verdades silenciadas*, de Priscilla B. Hayner**

Verdades silenciadas. La justicia transicional y el reto de las Comisiones de la Verdad, de Priscilla B. Hayner, és un llibre imprescindible sobre justícia transicional i una de les obres amb més autoritat sobre la veritat com a imperatiu ètic davant de crims contra els drets humans, incloent la desaparició forçada.

La profunda investigació de Priscilla Hayner sobre les comissions de la veritat establertes en les darreres tres dècades contribueix de manera decisiva a la comprensió sobre els nous horitzons de protecció dels drets humans. L'estudi és una excel·lent guia per a l'acció per aquelles societats que decideixen afrontar llegats històrics d'atrocitats massives amb honestedat i valentia.

Priscilla Hayner analitza els dilemes, les opcions i les concessions que són a vegades necessàries en el camí per afrontar el passat i deixar que ens il·lustri sobre el present i el futur. Aquest llibre és realista sobre les dificultats i els obstacles que presenta la implementació del "dret a la veritat", però de cap manera justifica l'oblit, la negació, ni la impunitat.

El llibre ha estat publicat en castellà dins la col·lecció "Paz y Seguridad" editada per l'ICIP i Bellaterra Edicions.

Projecte
Desaparicions en processos migratoris

Per analitzar les desaparicions forçades de persones durant els processos migratoris, és clau la iniciativa Missing Migrants de l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM) a través del Global Migration Data Analysis Centre.

Des de 2014, aquest centre realitza un seguiment de les desaparicions i morts a través de les rutes migratòries. En base a aquest estudi, l'organització calcula que més de 30.000 persones migrants, incloent refugiats i sol·licitants d'asil, han mort arreu del món des de l'any 2015. L'OIM descriu aquestes morts com "una epidèmia de crim i abús". El projecte ofereix dades i estadístiques actualitzades a nivell global i regional sobre el nombre de morts i les seves causes. Inclou també un seguit de publicacions que es poden descarregar al web amb informació per a mitjans de comunicació, investigadors i públic en general.

En relació a aquesta qüestió, l'any 2017 el Grup de Treball sobre les Desaparicions Forçades o Involuntàries de Nacions Unides va transmetre un informe sobre les desaparicions forçades en el context de la migració al Consell de Drets Humans. L'informe estableix que "existeix un vincle directe entre la migració i les desaparicions forçades, ja sigui perquè la persona abandona el seu país com a conseqüència de l'existència d'una amenaça o risc de patir una desaparició forçada, o bé perquè desapareix durant el seu viatge o al país de destí".

A més, el Grup de Treball també sosté que el fenomen de les desaparicions forçades en el context de les migracions necessita rebre atenció urgent. Vincula l'augment del risc de patir violacions de drets humans durant les rutes migratòries a les polítiques frontereres cada vegada més rígides dels Estats que fan que aquestes rutes siguin cada cop més llargues i perilloses.

Es tracta d'un pronunciament clau per emmarcar la relació entre desaparicions forçades i processos migratoris, analitzar-ne els factors i proposar obligacions als Estats per prevenir i combatre aquest fenomen de manera prioritària.

Publicació
***Les persones desaparegudes*, Comitè Internacional de la Creu Roja**

La prestigiosa Revista Internacional de la Creu Roja va dedicar el seu número 905 a la qüestió de Les Persones Desaparegudes, publicat al novembre de 2018. Amb una visió clarament humanitària, el monogràfic inclou 23 articles que aborden, des de diferents perspectives i experiències, qüestions com els efectes psicosocials, els reptes en la implementació del dret internacional, la desaparició de persones a les rutes

migratòries, mecanismes de cerca, la importància dels arxius, l'ús de la ciència forense o l'enfortiment de les capacitats de resiliència.

També recull una explicació sobre les accions del Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR) en relació amb les persones desaparegudes i il·lustra alguns dels assumptes relacionats amb aquest fenomen a través dels casos de Mèxic i Sri Lanka. L'editorial, firmada per l'historiador Vincent Bernard, recull en poques pàgines i amb tota la sensibilitat que el tema mereix, els principals desafiaments humanitaris que planteja la desaparició de persones.

Informe
***Missing persons and victims of enforced disappearance in Europe*, Consell d'Europa**

L'any 2016 el Consell d'Europa va publicar l'informe *Missing persons and victims of enforced disappearance in Europe* (Persones desaparegudes i víctimes de desaparició forçada a Europa). El títol, que d'entrada podria semblar repetitiu, es refereix explícitament a dos fenòmens diferenciats. El primer té a veure amb aquelles persones que han sigut reportades desaparegudes en relació amb un conflicte armat o una situació de violència interna, o en connexió amb una catàstrofe natural o un accident letal. El segon –la desaparició forçada– constitueix un crim d'acord amb el dret penal internacional i una violació múltiple dels drets humans. Tanmateix, tots dos fenòmens s'han de tractar posant al centre les víctimes i els seus drets, especialment els drets a la veritat, la justícia i la reparació.

Aquest és precisament l'enfocament que emana de tot l'informe en el qual es presenten diferents realitats de diversos països membres del Consell d'Europa: Armènia, Azerbaidjan, Geòrgia, els Balcans, Xipre, Irlanda del Nord, Turquia, Rússia, Ucraïna, així com Espanya, un cas que també tractem en aquest monogràfic. D'aquestes realitats destaquen, per exemple, les víctimes de "rendicions extraordinàries" comeses en el context d'operacions antiterroristes amb implicació de països europeus, així com casos de desaparicions en el context d'extradicions i en les rutes migratòries cap a Europa.

Finalment, aquest informe ens sembla particularment recomanable perquè recull una sèrie de bones pràctiques que s'han dut a terme a diversos llocs del món i que han contribuït a enfortir processos de transició cap a la pau.

Lectures i vídeo

Recull de materials sobre les desaparicions a Mèxic

Les darreres xifres oficials situen en més de 60.000 les persones desaparegudes a Mèxic, un dels països actualment més colpits per aquest dur fenomen i on s'entrellacen molts actors en la cadena de responsabilitats. Entre ells, destaquen diferents grups del crim organitzat. En un número anterior de la revista *Per la Pau* dedicat a la construcció de pau a Mèxic, es va oferir una anàlisi sobre les dinàmiques i conseqüències de la violència en aquest país, així com reflexions per revertir-la. També s'hi van recomanar un seguit de lectures per aprofundir sobre aquest tema, incloent-hi informes sobre les desaparicions forçades en aquest país. A continuació, afegim dues recomanacions més.

La primera és el reportatge "El regreso del infierno mexicano: los desaparecidos que están vivos" d'Alejandra Guillén i Diego Petersen, publicat a *El País*, el 5 de febrer de 2019. A través d'aquesta crònica, basada en els testimonis de persones que han aconseguit escapar del captiveri de grups del crim organitzat, els autors destapen una realitat molt desconeguda i molt difícil d'investigar: la desaparició i reclutament forçós de joves en campaments d'entrenament del cartel Jalisco Nueva Generación. L'article també fa referència a l'impacte que aquestes desaparicions tenen en les famílies dels segrestats i els esforços de la fiscalia per destapar un secreto de domini públic que amaga inimaginables dosis de violència i crueltat. El reportatge forma part del projecte *A dónde (lle)van (a) los desaparecidos*, que també recomanem, especialment pel mapa de fosses que il·lustra la magnitud i extensió de les desaparicions forçades a Mèxic.

La segona recomanació són els testimonis d'Epifanio Álvarez, pare de Jorge, un dels 43 estudiants d'Ayotzinapa forçosament desapareguts l'any 2014, i de Yolanda Morán, mare del també desaparegut Dan Jeremeel i representant del Colectivo BÚSCAME i del Movimiento por Nuestros Desaparecidos en México. Tots dos van participar en el Fòrum Internacional per la Construcció de Pau a Mèxic, organitzat els dies 25, 26 i 27 de setembre de 2019 per l'ICIP, Serapaz i la Taula per Mèxic (vegeu-ne el vídeo, a partir del minut 00:53).

© Generalitat de Catalunya